

РОЗДІЛ IV

ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.42>

Бут Д.В., м. Полтава
e-mail: butdaniil1@gmail.com

Цина А.Ю., м. Полтава
e-mail: ajut1959@gmail.com

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ У ДУСІ МИРУ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглядається проблема формування в учнів закладів загальної середньої освіти стійких моральних переконань на ідеях миру, взаємоповаги та толерантності. Аналізуються ідеї мирного співіснування, виховання в дусі миру, ненасильства та гуманізму, характерні для філософської та педагогічної спадщини минулого та сучасності. Теоретичні основи сучасного виховання учнів у дусі миру розглядаються на засадах ціннісно-, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та культурно-освітнього методологічних підходів. Представлено потенціал шкільного предмету «Технології» для виховання учнів у дусі миру. Перспективним напрямом подальших досліджень визначено розвиток педагогічних технологій, які поєднують у собі навчання технологій, трудове виховання та гуманістичні цінності.

Ключові слова: історія, виховання, культура миру, уроки технологій.

Abstract. The article considers the problem of forming stable moral beliefs in students of secondary education institutions based on the ideas of peace, mutual respect and tolerance. The ideas of peaceful coexistence, education in the spirit of peace, non-violence and humanism, characteristic of the philosophical and pedagogical heritage of the past and present, are analyzed. The theoretical foundations of modern education of students in the spirit of peace are considered on the basis of value-, personality-oriented, activity-based and cultural-educational methodological approaches. The potential of the school subject «Technology» for educating students in the spirit of peace is presented. A promising direction for further research is the development of pedagogical technologies that combine technology learning, labor education, and humanistic values.

Keywords: history, education, world culture, technology lessons.

Складний період соціальних, воєнних та політичних випробувань, які переживає сучасне українське суспільство актуалізує проблему формування в учнів ЗЗСО стійких моральних переконань на ідеях миру, взаємоповаги та толерантності. Сьогодні одним із провідних напрямів вітчизняної освіти виступає виховання учнів у дусі миру, формування в них здатності до ведення конструктивного діалогу, співпраці та ненасильницького вирішення конфліктів заради суспільного блага.

Ідеї миру ґрунтуються на системі установок, цінностей і моделей поведінки, які забезпечують взаєморозуміння та попереджують вияви насильства між людьми. Шкільний освітній простір є сприятливим для формування базових особистісних якостей учнів, пов'язаних із проявами емпатії, гуманізму, громадянської відповідальності та свідомості.

Шкільний навчальний предмет «Технології» на рівні базової середньої освіти має значний потенціал для виховання учнів у дусі миру, інтегруючи творчу пізнавальну та практичну діяльність під час роботи над колективними проектами, розвиваючи навички комунікації, роботи в команді та взаємодопомоги і підтримки.

Ідеї мирного співіснування, виховання в душі миру, ненасильства та гуманізму є характерними для філософської та педагогічної спадщини Нового часу. Перші згадки про педагогіку миру пов'язані з просвітницькою діяльністю Я. Коменського, яка в подальшому набула широкого розповсюдження у поглядах М. Монтесорі та інших педагогів-реформаторів (Frljak, 2023).

Після другої світової війни на тлі міждержавних конфліктів набула становлення та розвитку більш системна методологія виховання в душі миру. Поява виховання в душі миру у складі змісту шкільної освіти була обумовлена ініціативами міжнародних організацій та освітніх ініціатив (Abdellah). Наприкінці ХХ ст. методологія виховання в душі миру еволюціонувала від зосередженості на необхідності уникнення війни до створення миротворчої культури. Передумови розвитку методології виховання учнівської молоді в душі миру у національному педагогічному контексті України пов'язані з сучасними військовими викликами, агресією та необхідністю виховання культури миру. В умовах війни в Україні виховання в учнів культури миру стало важливим напрямком педагогічної діяльності ЗЗСО, який потребує нової методології виховання в душі миру, толерантності, діалогу, стимулювання миротворчої активності учнівської молоді.

Теоретичні основи сучасного виховання учнів у душі миру ґрунтуються на засадах ціннісно-, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та культурно-освітнього методологічних підходів. Ціннісно-орієнтований підхід передбачає формування в учнів ціннісних орієнтацій щодо толерантного та відповідального ставлення до миру, інших людей та самих себе як цінності (Браніцька). Особистісно-орієнтований підхід декларує здатність особистості учня до самореалізації у миротворчій діяльності, залучення до процесів розбудови миру. Діяльнісний підхід у вихованні в душі миру сприяє формуванню в учнів комунікативної компетентності, соціальних навичок емпатії та співпраці. Культурно-освітня методологія виховання в душі миру включає формування в учнів культури миру, гуманного, поважного ставлення до різних світоглядів та традицій (Прокопенко).

На уроках технологій учні можуть виконувати тематичні завдання, що привертають увагу до питань відповідальності, миру та міжкультурної взаємодії. При цьому необхідно створювати відносини взаємоповаги між учасниками освітнього процесу, толерантного ставлення до інших культур, набуття досвіду ненасильницького вирішення конфліктних ситуацій. Учні в ході проектно-технологічної діяльності повинні обговорювати етичні аспекти трудової діяльності, розглядати елементи національної та світової культурної спадщини, розробляти творчі проекти із соціально-значущою спрямованістю на потреби громад, що дієво сприятиме усвідомленню значення мирної праці в суспільстві.

Маючи глибоке історичне коріння у вітчизняній та світовій педагогіці виховання в душі миру має на уроках технологій широкий простір для формування соціально-відповідальної, миролюбної та працьовитої особистості. Подальшого розвитку потребують педагогічні технології, які поєднують у собі навчання технологій, трудове виховання та гуманістичні цінності.

Список використаних джерел:

1. Браніцька Т., Пташник. Н., Мартинюк В. Теоретичні основи ціннісного підходу до виховання здобувачів початкової освіти в умовах нової української школи. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2025. № 7. С. 20-26.
2. Прокопенко І.Ф. Національно-патріотичне виховання і педагогіка миру. *Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.*, Дніпро, 29 квіт. 2020 р. / Комун. закл. вищої освіти «Дніпровська акад. неперервної освіти». Дніпро: Охотнік, 2020. С. 127-128.

3. Abdellah Y.A., Gubair D.V. Peace-Instructed Classrooms. *European Journal of Education and Pedagogy*. 2025. № 6(2). P. 97-100. <https://doi.org/10.24018/ejedu.2025.6.2.944> (date of application 03.10.2025).

4. Frljak E. What is peace education exactly and why do we need it? 9 January 2023. URL: https://www.uri.org/uri-story/20230109-what-peace-education-exactly-and-why-do-we-need-it?utm_source=chatgpt.com (date of application 02.10.2025).

5. Peace Education: Past, present and future. Published March 31, 2021 by Routledge. 224 p. URL: https://www.routledge.com/Peace-Education-Past-present-andfuture/Lum/p/book/9780367074340?srsId=AfmBOoqMABWCnrRJeGcNecFW3LzWJsgNf6m9Xc2ceEKfTcGrjM31Enhz&utm_source=chatgpt.com (date of application 03.10.2025).

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.43>

Самборська О.В., м. Хмельницький
e-mail: len4uk19911991@gmail.com

Гуцалюк А.І., м. Хмельницький
e-mail: marad0na230493@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ ЯК ФЕНОМЕНУ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Публікація присвячена дослідженню петриківського розпису як унікального явища українського декоративно-прикладного мистецтва, що відображає глибоку національну філософію. Проаналізовано історичний розвиток, символіку та технічні прийоми, а також розглянуто індивідуальні стилістичні особливості творчості видатних майстрів – Тетяни Пати, Надії Білокінь, Федора Панка та Ярини Пилипиленко.

Ключові слова: петриківський розпис, декоративно-прикладне мистецтво, історичний розвиток, символіка, техніка мазка, майстри.

Abstract. The publication is dedicated to the study of Petrykivka painting as a unique phenomenon of Ukrainian decorative and applied art that reflects a profound national philosophy. The article analyzes its historical development, symbolism, and technical methods, and examines the individual stylistic features in the works of prominent masters – Tetyana Pata, Nadiya Bilokin, Fedir Panko, and Yaryna Pylypenko.

Keywords: Petrykivka painting, decorative and applied art, historical development, symbolism, brushstroke technique, Petrykivka masters.

Петриківський розпис – це унікальний феномен українського мистецтва, що поєднує в собі глибокі національні традиції, художню майстерність та багатство символіки. У сучасному світі, де цінність національної ідентичності набуває нового значення, дослідження цього виду мистецтва є важливим кроком до збереження культурної спадщини.

Творчість майстрів петриківського розпису є джерелом натхнення для створення нових образів сучасними майстрами та художниками. Їхні роботи не лише демонструють високий рівень технічної майстерності, але й передають глибинну філософію українського народу. Вивчення спадщини цих майстрів допомагає не лише зберегти традиції, але й осмислити, як автентичне народне мистецтво може адаптуватися до сучасних викликів, залишаючись актуальним і затребуваним.

Такі дослідники, як А. Чуднівцев, О. Денисюк, Т. Педан, О. Клименко, М. Титаренко та В. Іванова, у своїх роботах акцентують увагу на популяризації творчості майстрів, збереженні автентичних технік розпису, а також на тенденціях розвитку цього виду мистецтва. В окремих публікаціях розглядають інтерпретацію символів та кольорової палітри, їхнє значення для відображення світогляду українського народу.